

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA

KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

R. IX: 2011

Nr 17 (286)

Data odczytu: 25.5.2011

Data wydania: 25.5.2011

=====
847. spotkanie

Edward Wiśniewski

Grudziądz Mikołajowi Kopernikowi

Pierwszą wzmiankę o związkach Mikołaja Kopernika – wielkiego polskiego astronoma z Grudziądzem spotykamy już w 1522 r., na Zjeździe Pruskim, na którym wygłosił rozprawę pt. *De aestimatione monetarum*. Określił w niej funkcję pieniądza w gospodarce. Sejmik odbył się w Ratuszu na Głównym Rynku. To wydarzenie upamiętniono brązową tablicą na budynku nr 3/5 na Rynku Głównym, wykonaną przez pracowników Odlewni Metali Kolorowych, Zakład nr 2 Pomorskiej Odlewni i Emalierni. Projektantem tablicy była Cecylia Wiśniewska. Mennica Państwowa w Warszawie wydała z tej okazji medal zaprojektowany i wykonany przez Edwarda Gorola. Medal o średnicy 70 mm jest w części patynowany i w części oksydowany na kolor srebrny.

Następnym wydarzeniem związanym ze Zjazdem było uczczenie jego 450-lecia – w 1972 r. Z tej okazji postanowiono wykonać pomnik Kopernika. Zadania tego podjął się grudziądzki rzeźbiarz Henryk Rasmus. Wykonał on z gipsu model głowy Mikołaja Kopernika. Cały pomnik składa się z części kamiennej i ustawionej na niej głowy Kopernika. Pomnik ustawiony został na terenie dawnego „Starego Rynku”, obecnie ulicy Starorynkowej. Wykonawcą części kamiennej był Zakład Kamienia Budowlanego w Stebłowie, pow. Krapkowice, woj. opolskie. Główną część pomnika, czyli metalową głowę wykonała Pomorska Odlewnia i Emaliernia, Zakład nr 2, Oddział Odlewni Metali Kolorowych.

Dotychczas zakład ten nie wykonywał tak dużych odlewów, wykonywano jedynie plakietki i inne mniejsze odlewy. Zleceniodawca zażądał od wykonawcy odlewu zachowania modelu gipsowego, gdyż miał być jeszcze użyty w przyszłości, mógłby być również użyty jako eksponat np. w Muzeum. Stwarzało to odlewni dodatkowe trudności w odlaniu.

Do wykonania zadania zaangażowano pracowników z działu Głównego Metalurga, Odlewni Metali Kolorowych, Narzędziowni.

Głównymi wykonawcami byli Tadeusz Imbierowicz – jako koordynator prac przygotowawczych, formierze – A. Witkowski, L. Gmiński, St. Radomski, piecowy – B. Prinz, narzędziowiec St. Kwiatkowski i wielu innych.

Prace takie jak przywóz bloków kamiennych przez PKS, wykonanie fundamentów i ustawienie pomnika przez GPB i jednostkę wojskową, odlanie części pomnika z mosiądzu, oczyszczenie odlewu przez pracowników odlewni, spawanie części odlewów i wykończenie ich przez pracowników narzędziowni odbywało się w „czynnie społecznym” – popularnym w owym czasie.

Dnia 2.9.1972 r. o godz. 12⁰⁰, na Głównym Rynku ustawiono makietę pomnika i skarbonkę na datki od społeczeństwa, a o godz. 17⁰⁰ na miejscu gdzie miał stanąć pomnik wmurowano płytę fundamentową, akt erekcyjny umieszczono w tulei o średnicy 400 mm, z medalionem i zamknięto nakrętką.

Dnia 14 X 1972 r. o godz. 12⁰⁰ na obecnym Placu Miłośników Astronomii, - po przemówieniu Przewodniczącego Prezydium Miejskiej Rady Narodowej Stanisława Paczkowskiego odsłonięto pomnik. Odsłonięcia dokonali: Przewodniczący Wojewódzkiej Rady Narodowej K. Maludziński, oraz I sekretarz Komitetu Miejskiego i Powiatowego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej Edward Szymański. Organizacje społeczne Grudziądz złożyły pod pomnikiem wieńce i kwiaty, a chór „Echo” pod batutą dyrygenta Tadeusza Gusta wykonał łacińską pieśń „De revolutionibus”.

Dla władz miejskich była to okazja uhonorowania na specjalnym przyjęciu w Ratuszu, medalami, odznaczeniami i dyplomami wykonawców pomnika jak również innych prominentów.

Wysokość pomnika wynosi 6,10 m, a na cokole umieszczono napis „Mikołajowi Kopernikowi. Grudziądzanie 1972 r.”

Model gipsowy został naprawiony i odrestaurowany przez Henryka Rasmusa i znajduje się w sali kinowej Zespołu Szkół Technicznych w Grudziądzu.

(Internet)

Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne im. Mikołaja Kopernika w Grudziądzu działa już od 39 lat. W momencie otwarcia oficjalna nazwa placówki brzmiała: Ludowe Obserwatorium Astronomiczne i Planetarium (LOAiP).

W momencie powołania w 1964 roku Głównej Komisji Budowy LOAiP, uchwałą Walnego Zjazdu Delegatów Polskiego Towarzystwa Miłośników Astronomii w Krakowie, istniało wówczas w Polsce tylko jedno duże Planetarium Śląskie w Chorzowie. Dzięki zbliżającej się okrągłej rocznicy 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika, padło hasło: „Co najmniej 5 planetariów i obserwatoriów astronomicznych na 500 - lecie”. Kopernik kojarzył się wówczas Polakom przede wszystkim jako astronom, również jako lekarz czy prawnik. Mniej lub wcale jako ekonomista, a o pobycie Mikołaja Kopernika w Grudziądzu nie mówiło się wcale.

Komisja Budowy LOAiP nie brała więc w ogóle pod uwagę Grudziądza, w którym nie było przecież nawet Oddziału PTMA. W 1968 roku powstaje w Grudziądzu Polskie Towarzystwo Miłośników Astronomii (na początku jako Sekcja Oddziału toruńskiego, później samodzielny Oddział) z inicjatywy miłośnika astronomii Jerzego Szwarca. Towarzystwo to rozpoczyna działalność astronomiczną, organizuje pierwsze w tym mieście Dni Astronomii, mające na celu popularyzację sylwetki i działalności Mikołaja Kopernika. W tym samym roku Grudziądz zostaje miastem kopernikowskim: decyzją Rady Kultury i Sztuki włączony zostaje do Szlaku Kopernikowskiego, dołącza do takich miast jak: Toruń, Frombork, Kraków, Olsztyn i Lidzbark Warmiński. W styczniu 1971 r. zapada decyzja budowy LOAiP na gmachu grudziądzkiego Technikum Chemicznego i Elektrycznego. Budowa trwała tylko siedem miesięcy. Oddanie LOAiP do użytku nastąpiło w marcu 1972 roku.

Filarem grudziądzkiego Planetarium i obserwatorium Astronomicznego była i jest pani Małgorzata Śróbka-Kubiak, która jako kierownik jednostki pracowała tam w latach 1972-2005. Obecnie kierownikiem PiO jest Sebastian Soberski. Od 1972 roku, w ciągu 39 lat działalności polegającej na popularyzowaniu astronomii, grudziądzkie Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne odwiedziło ponad 250 tysięcy osób, co jest liczbą zaiste imponującą biorąc pod uwagę fakt, że jednorazowo w czasie seansu pod kopułą mieści się 36 osób. Planetarium to miejsce (zwykle pod półkolistą kopułą), na której wyświetlane są przez projektor gwiazdy, Słońce, Księżyc, planety i inne obiekty astronomiczne oraz zjawisk atmosferyczne. Na sali planetarium wokół projektora umieszczone są fotele dla widzów oglądających astro-

nomiczny program. W planetarium możemy odtwarzać wygląd gwiazdzistego nieba z dowolnej chwili i z dowolnego miejsca na Ziemi. Możliwości projektora planetarium uzupełniane są przez przeźrocza, animacje komputerowe i projektory efektów specjalnych. Dodatkowe audiowizualne środki pozwalają na tworzenie seansów w formie multimedialnego przedstawienia.

W zależności od średnicy kopuły, na której wyświetlane są gwiazdy, planetaria dzielimy na małe, średnie i duże. Małe planetaria posiadają w przybliżeniu kopułę o średnicy od 5 do 12 m. Przykładem takiego planetarium jest nasze - grudziądzkie. Planetaria średnich rozmiarów mają średnicę od 12 do 18 m, natomiast duże planetaria wyróżniają się kopułą o średnicy ponad 18 m i obejmują także największe kopuły mające około 30 m.

Ogólnopolskie Młodzieżowe Seminarium Astronomiczne jest imprezą o zasięgu ogólnopolskim wyrosłą z tradycji grudziądzkich, organizowane przez Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne w Zespole Szkół Technicznych w Grudziądzu, wspólnie z Olsztyńskim Planetarium. Nie ma ono odpowiednika wśród innych konkursów ogólnopolskich. Konkurs co roku rozpisywany jest jesienią przez Olsztyńskie Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne we współpracy z Planetarium i Obserwatorium Astronomicznym w Grudziądzu, w którym wiosną odbywa się finał Seminariów Wojewódzkich, czyli OMSA. Impreza organizowana od początku swego istnienia przez zespół roboczy w składzie: dr Kazimierz Schilling, mgr Małgorzata Śróbka – Kubiak i mgr Mirosław Kubiak, kontynuowana jest obecnie przez zespół: mgr Bogdan Kulesza, mgr Sebastian Soberski i mgr Małgorzata Śróbka-Kubiak, przy współudziale finansowym Urzędu Miejskiego w Grudziądzu, Polskiego Towarzystwa Astronomicznego, Fundacji Astronomii Polskiej, Polskiego Towarzystwa Miłośników Astronomii, Urzędów Marszałkowskich, Kuratoriów i wiele innych towarzystw i instytucji. Organizatorami wojewódzkich konkursów i seminariów są Kuratoria Oświaty Urzędów Wojewódzkich oraz Wojewódzkie Ośrodki Doskonalenia Nauczycieli. Merytoryczną opiekę nad Seminariami sprawują Polskie Towarzystwo Astronomiczne, Polskie Towarzystwo Miłośników Astronomii i Polskie Towarzystwo Astronautyczne, które m. in. delegują zawodowych astronomów do jury w OMSA. W jury OMSA zasiadają znani astronomowie, którzy przede wszystkim oceniają referaty, sposób wygłoszenia i wiedzę uczestników, ale są również głosem doradczym w sprawach organizacyjnych i merytorycznych, mający wpływ na przebieg i ostateczny kształt seminariów. Wieloletnim przewodniczącym jury był dr Kazimierz Schilling. Po nim „dzwoneczek” przejął prof. dr hab. Andrzej Woszczyk, a obecnym przewodniczącym jest prezes PTMA dr Henryk Brancewicz. Każdego roku kilkuset uczniów, młodych miłośników astronomii, bierze udział w wojewódzkich konkursach na referat, a najlepsi z nich referują swoje prace na seminariach wojewódzkich. Laureaci, czyli autorzy dwóch najlepszych referatów z każdego województwa typowani są do Grudziądza, na Ogólnopolskie Młodzieżowe Seminarium Astronomiczne.

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisz, KMDG. Logo KMDG wykonał Grzegorz Rygielski. Fot. Mateusz Kosowicz